

ORİJİNAL ARAŞTIRMA ORIGINAL RESEARCH

DOI: 10.5336/nurses.2023-100157

Yoğun Bakım Hemşirelerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi: Bir Üniversite Hastanesi Örneği Analitik Kesitsel Çalışma

Determination of Attitudes of Intensive Care Nurses to Age Discrimination: A University Hospital Example Analytical Cross-Sectional Study

¹ Zuhall GÜLSOY^a, ² Gülgün SEVİMLİGÜL^b, ³ Sultan YEMİŞEN^a

^aSivas Cumhuriyet Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi, Anestezi Yoğun Bakım Ünitesi, Sivas, Türkiye

^bSivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum AD, Sivas, Türkiye

Bu çalışma, 1. Uluslararası 1. Ulusal Sivas Ebelik Kongresi'nde (5-9 Mayıs 2022, Sivas) sözlü olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Bireylerin, yaşlılık dönemini nasıl algıladıkları önemlidir. Sıklıkla, yaşlılara yönelik kişilerde yer eden olumsuz yaşlı imajının ve dolayısıyla ön yargılı yaklaşımın toplumdaki yaşlı ayrımcılığı desteklediği düşünülmektedir. Bu çalışma, erişkin yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Analitik-kesitsel tipte olan çalışmaya 103 yoğun bakım hemşiresi katılmıştır. Verilerin toplanmasında "kişisel bilgi formu" ve "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde ortalama, standart sapma, sayı ve yüzde değerleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. **Bulgular:** Çalışmamızda yoğun bakım hemşirelerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Yoğun bakım hemşirelerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Kendi ebeveynleriyle yaşamak istemediğini belirten hemşirelerin yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı, aile yapısı, medeni durum ve anne babanın mesleği yönünden tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). **Sonuç:** Bu çalışma sonucunda, yoğun bakım hemşirelerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları, katılımcıların kendilerine ihtiyaçları olduğunda anne babaları ile birlikte yaşamaya sıcak baktıkları tespit edilmiştir. Ayrıca kendi ebeveynleriyle yaşamak istemediğini belirten hemşirelerin yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamasının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT Objective: How individuals perceive their old age is important. It is often thought that the negative image of the elderly and therefore the prejudiced approach towards the elderly supports ageism in society. This study was conducted to determine the attitudes of nurses working in adult intensive care units towards ageism. **Material and Methods:** 103 intensive care nurses participated in the analytical-cross-sectional study. "Personal information form" and "Ageism Attitude Scale" were used to collect data. Mean, standard deviation, number and percentage values were used in the statistical analysis of the data obtained. Statistical significance was accepted as $p < 0.05$. **Results:** In our study, it was determined that the attitudes of intensive care nurses towards elderly discrimination were positive. It was determined that the mean score of negative discrimination towards the elderly was higher among nurses who stated that they did not want to live with their own parents. No statistical difference was found between the attitude scale scores in terms of the number of siblings, family structure, marital status and parents' profession ($p > 0.05$). When the nurses' desire to live with the elderly in the future according to their father's educational status was examined, it was seen that the difference in the relationship was statistically significant ($p < 0.05$). **Conclusion:** As a result of this study, it was determined that intensive care nurses had positive attitudes towards ageism and that the participants were positive about living with their parents when they needed them. In addition, it was concluded that the average score of negative discrimination towards the elderly was higher among nurses who stated that they did not want to live with their own parents.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı ayrımcılığı; yoğun bakım hemşiresi; yaşlı bakım; yaşlı birey; tutum

Keywords: Ageism; nurse; intensive care unit; elderly care

Correspondence: Zuhall GÜLSOY

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi, Anestezi Yoğun Bakım Ünitesi, Sivas, Türkiye

E-mail: zuhallengulsoy@hotmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 01 Nov 2023

Received in revised form: 14 Feb 2024

Accepted: 21 Mar 2024

Available online: 24 Apr 2024

2146-8893 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Yaşlanma; fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden tüm canlıları etkileyen, canlının tüm fonksiyonlarda tam veya kısmen gerçekleşen başlangıcı ani ya da yavaş olabilen azalmanın kaçınılmaz olduğu, evrensel bir süreçtir.¹ Ortalama yaşam süresinin uzamasıyla birlikte ortaya çıkan yaşlılık durumu, sağlıktan eğitime, sosyal güvenlikle çevre ile ilgili konulara, çalışma imkânlarına, sosyokültürel faaliyetlere ve doğal olarak aile hayatına kadar toplumsal yaşantının bütün yönlerini etkilemektedir.² Sıklıkla yaşlılara yönelik bireylerde yer eden olumsuz yaşlı imajının ve dolaşısıyla ön yargılı yaklaşımın toplumdaki yaşlı ayrımcılığını desteklediği düşünülmektedir.³

Yaşlı ayrımcılığı bireylere yalnızca yaşlılığın- dan dolayı gösterilen ön yargı, farklı tavır, davranış ve eylemlerden oluşan çok boyuta sahip bir kavram olarak tanımlanabilmektedir.⁴ Yaşlı ayrımcılığı hem olumlu hem de olumsuz tutumlardan oluşmaktadır. Yaşlıların tecrübe sahibi, bilgili ve sevecen olarak nitelendirilmesi olumlu tutumlar; çirkin ve bağımlı olarak nitelendirilmesi ise olumsuz tutumlar olarak sayılmaktadır.⁵ Yaşlıya karşı sergilenen olumlu veya olumsuz tutumlar yaşlı bireyin, kendini algılama şekli ve kaliteli yaşam açısından önem taşımaktadır.⁶ Sağlık alanında da yaşlılığa karşı gösterilen olumlu ya da olumsuz tutumlar, bakımın kalitesini etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bilgi eksikliği, ön yargılar vs. sağlık çalışanlarının kaliteli bir bakım sunmasını engelleyen nedenler arasında sayılmaktadır. Ayrıca yaşlı bireylerin uygulanan ayrımcılığı fark etmelerine bağlı çeşitli sağlık problemleri yaşadığı tespit edilmektedir. Yaşlı ayrımcılığına maruz kalan yaşlıların, hipertansiyon problemi yaşadığı ve daha fazla kardiyovasküler sistemi etkileyecek boyutta yoğun strese maruz kaldıkları belirtilmektedir.^{7,8}

Sağlık alanında tanı koyma ve tedavi yöntemlerinin gelişmesi sonucu yaşlı nüfusun artması ile bakım ihtiyacı da gittikçe artmaktadır. Yaşlı nüfusla birlikte artmış olan bakım ihtiyacının giderilmesi ve sunulan bakım kalitesinin artırılması için sağlık kurumlarında çalışan tüm personelin yaşlı hasta ayrımcılığı konusundaki tutumlarının belirlenmesi, ilerleyen zamanda alınacak tedbirler ve uygulamaların planlanması, incelenmesi gereken önemli bir konudur. Yaşlıya hizmet veren veya verecek olan kişilerin yaşlı kişilere karşı takınacağı olumsuz ön

yargı, inanç, değer ve tutumlarını değiştirebilmek için öncelikle bu tutumların neler olduğunun tespit edilmesi gerekir.⁹ Özellikle yoğun bakımda tedavi gören hastaların çoğunluğunun yaşlı olması, kendini ifade edemeyecek klinik durumda ve kritik hasta olmaları onları sağlık çalışanlarının bakımına ve ilgisine mecbur kılmaktadır. Ayrıca bu ünitelerin kapalı alanlar olması, ziyaretin kısıtlı ya da yasak olması, kendilerine yapılacak olumsuz davranışları fark edip, tepki koyamayacak hasta potansiyelinin bulunması yoğun bakımlarda sunulan hizmeti ve sağlık çalışanlarının yaklaşımlarını daha önemli kılmaktadır. Yoğun bakım için sayılan tüm bu faktörlerin hastalara daha kaliteli ve güvenli bakımın sunulması açısından gerekli olduğu düşünüldüğü için çalışma yoğun bakım hemşireleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, yaşlı hastaların tedavi ve takip edildiği yoğun bakım kliniklerinde çalışan hemşirelerin yaşlılara karşı nasıl bir tutum sergilediğini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TİPİ

Analitik-kesitsel tipte bir araştırmadır.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmanın evrenini, sağlık hizmetleri uygulama ve araştırma hastanesinde bulunan erişkin yoğun bakım ünitelerinde (YBÜ) (kardiyoloji YBÜ, göğüs hastalıkları YBÜ, dâhiliye YBÜ, anestezi ve reanimasyon YBÜ, kalp-damar cerrahi YBÜ, genel cerrahi YBÜ, nöroloji YBÜ, beyin ve sinir cerrahisi YBÜ) çalışan 150 yoğun bakım hemşiresi oluşturmuş olup, çalışmaya katılmayı kabul eden 103 yoğun bakım hemşiresi ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışma 1 Nisan 2022 ve 1 Mayıs 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklem büyüklüğü bilinen evrenin örneklem hesaplama formülü ile $(S=Nt^2p.q/d^2(N-1)+t^2p.q)$ en az 103 hemşire olarak belirlenmiştir.¹⁰

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Verilerin toplanmasında hemşirelerin sosyodemografik özelliklerini belirlemek için “kişisel bilgi formu” ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek için “Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği

(YATÖ)” kullanılmıştır. Formlar yüz yüze görüşme yöntemi ile doldurulmuş olup ortalama 15 dk sürmüştür.

Anket Formu: Form hemşirelerin hangi YBÜ’de çalıştıkları, sosyodemografik özellikleri, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, doğum yeri, yaşadığı yer, kardeş sayısı, ebeveynlerinin eğitim durumu, mesleği ve aile büyükleri ile birlikte yaşama deneyimleri ile aile tipine yönelik toplam 16 sorudan oluşmaktadır.

YATÖ

YATÖ toplam 23 madde ve 3 alt boyutlu bir ölçektir. Ölçeğin sahip olduğu 3 alt boyut yaşlının yaşamını sınırlama, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık başlıklarından oluşmaktadır. YATÖ, 2008 yılında Vefikuluçay Yılmaz ve Terzioğlu tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek içinde yaşlıyla ilgili ifadelerin yer aldığı ve her madde için “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” seçeneklerinden oluşan 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan “115”, en az puan ise “23”tür. Ölçekten alınan puanın artmasına paralel olarak yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum artmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,80’dir.¹¹

VERİLERİN TOPLANMASI

Erişkin YBÜ’lerinin birinde en az 3 ay çalışma deneyimi olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden tüm hemşireler çalışmaya alınmıştır. Anket formu ve ölçek katılımcılarla yüz yüze görüşme yöntemi ile doldurulmuştur. Sorular katılımcılara çalıştıkları YBÜ’lerinde uygun bir alanda (katılımcının önerdiği bir alan) farklı katılımcılar olmadan sorularak, formlar araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Sorular katılımcılar tarafından eksiksiz olarak cevaplanmıştır. Cevaplanmayan soru ve/veya sorular olduğun da anketler geçersiz sayılarak çalışma dışı bırakılacaktı ancak cevaplanmayan soru olmadığı için hiçbir anket çalışma dışı bırakılmamıştır.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 24.0 istatistik programı kullanıldı. Verilerin değerlendiril-

mesinde yüzdelik, ortalama, frekans tabloları ve tanımlayıcı istatistikler kullanıldı. Sayısal verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirildi.

Normal dağılım gösteren parametreler ile YATÖ puan karşılaştırmalarında tek grup için t-testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise tek yönlü varyans analizi uygulandı. Normal dağılım göstermeyen iki bağımsız grubun ölçüm değerlerinin karşılaştırılmasında Mann-Whitney U, bağımsız 3 ve daha fazla grup ölçüm değerlerinin karşılaştırılmasında ise Kruskal-Wallis H testi kullanıldı. Normal dağılım gösteren parametreler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde Pearson korelasyon katsayısı, diğer parametrelerde Spearman korelasyon katsayısı kullanıldı. İstatistiksel önemlilik düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Çalışmaya başlamadan önce Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (tarih: 16 Şubat 2022; no: 2022-02/15) ve çalışmaya katılan hemşirelerden onay alınmıştır. YATÖ’nün çalışmamızda kullanmak için Duygu Vefikuluçay Yılmaz’dan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Çalışma sürecinde, Helsinki Deklarasyonu prensipleri kuralları gözetilerek çalışma gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan 103 yoğun bakım hemşiresinin %64,1’inin kadın olduğu, yaş ortalamalarının ise $29,16 \pm 6,29$ olduğu tespit edilmiştir. Hemşirelerin %56,3’ü lisans, %8,7’sinin yüksek lisans mezunu olduğu ve %59,2’sinin bekâr olduğu görülmüştür. Doğum yerlerine bakıldığında %68’inin ilde doğmuş olduğu tespit edilmiştir. Yaşanılan yer ve kardeş sayısı yönünden veriler incelendiğinde hemşirelerin %81,6’sının ilde yaşamış olduğu ve kardeş sayısı ortalamasının $2,92 \pm 1,42$ olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların aile tipleri incelendiğinde, çoğunluğunun (%88,3) çekirdek aile yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerinin eğitim durumlarına bakıldığında annelerinin çoğunluğunun %45,6 oranında ilköğretim mezunu olduğu görülürken, en az oranın %5,8 olarak üniversite mezunlarına ait olduğu tespit

edilmiştir. Babalarının ise çoğunluğunun (%35,9) ilköğretim mezunu olduğu, yine en az oranın %14,6 ile üniversite mezunlarına ait olduğu görülmüştür. Ebeveynlerinin meslekleri değerlendirildiğinde annelerinin çoğunluğunun (%87,4) ev hanımı olduğu, babaların çoğunluğunun ise (%39,8) emekli olduğu belirlenmiştir. Yine katılımcıların %48,54'ünün yaşamının bir döneminde 65 yaş üzeri en az bir yaşlı birey ile birlikte yaşamış oldukları tespit edilmiştir (Tablo 1). “Yaşlılarınızın sizinle birlikte yaşamasını ister misiniz” sorusuna hemşirelerin çoğunluğu (%53,4) evet, cevabını vermişlerdir. “Neden aile yüklerinizle yaşamak istersiniz” sorusuna ise hemşirelerin %72,7'si “bana ihtiyaçları olabileceğinden, hastalık vs.” nedeni ile birlikte yaşamak istediklerini belirtmişlerdir (Tablo 1).

Araştırmada elde edilen bulgulara göre yoğun bakım hemşirelerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının olumlu olduğu saptanmıştır ($90,11 \pm 10,07$). Yoğun bakım hemşirelerinin “yaşlıların yaşamını sınırlama” ($38,15 \pm 4,24$), “yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık” ($32,45 \pm 4,95$) ve “yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık” ($19,50 \pm 4,11$) alt boyutlarında da yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Eğitim seviyesi arttıkça yaşlı ayrımcılığı puanları artmakla birlikte eğitim durumları açısından fark istatistiksel açıdan önemsizdir ($p > 0,05$).

Yaşamlarının uzun bir bölümünü ilde yaşayan hemşirelerin ilçede yaşayanlara göre yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamaları yüksek bulunmuştur ve fark istatistiksel açıdan önemlidir ($p < 0,05$). Kendi ebeveynleriyle yaşamak istemediğini belirten hemşirelerin yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalaması ebeveynleri ile yaşamak istediklerini belirten hemşirelerden yüksek olduğu ve istatistiksel açıdan farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p < 0,05$) (Tablo 1).

Yaşlı bireyle aynı evi paylaşmayan hemşirelerin %66,6'sı gelecekte yaşlı bireylerle birlikte yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Geçmişte yaşlı büyüklerle yaşayan hemşireler ile geçmiş yaşamında hiç yaşlı büyüklerle birlikte yaşamayanların gelecekteki yaşamlarında yaşlı büyüklerle yaşama tercihleri arasında fark olduğu ve bu farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Erkek hemşirelerin yaşının yaşamını sınırlama puan ortalaması (minimum: 27, maksimum: 45) $36,86 \pm 4,83$, kadın hemşirelerin yaşının yaşamını sınırlama puan ortalaması (minimum: 31, maksimum: 45) $38,87 \pm 3,73$ 'tür. Kadın hemşirelerin YATÖ toplam puanları erkek hemşirelerden yüksek bulunmuş olup, aradaki fark istatistiksel açıdan önemlidir ($p < 0,05$). Hemşirelerin YATÖ puanlarının, medeni durum, yaşanılan yer, aile yapısı, kardeş sayısı, anne babanın mesleği yönünden istatistiksel fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

TARTIŞMA

Bu çalışma ile erişkin YBÜ'lerinde çalışan hemşirelerin yaşlı hasta ayrımcılığı ile ilişkili tutumları incelenmiştir. Yaptığımız bu çalışmanın bulguları incelendiğinde, hemşirelerin YATÖ'den almış oldukları puan ortalamalarına göre ($90,11 \pm 10,07$) erişkin YBÜ'de çalışan hemşirelerin yaşlı hastaya karşı olan tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir. Naldan ve ark.nın çalışmasında, yoğun bakım hemşirelerinin YATÖ'den aldıkları puan ortalamalarının ($83,04 \pm 10,43$) çalışmamız ile benzerlik gösterdiği görülmüştür.¹² Yine Aydemir'in de hemşirelerle yaptığı çalışmada, hemşirelerin YATÖ'den aldıkları toplam puan ortalaması ($82,28 \pm 9,12$) ile Sülük ve Türkoğlu'nun birinci ve ikinci basamakta çalışan hemşirelerin yaşlı ayrımcılığıyla ilişkili tutumlarının değerlendirildiği çalışmada, hemşirelerin YATÖ'den aldıkları toplam puan ortalamalarının benzer olduğu ($82,47 \pm 9,91$) yani katılımcıların yaşlı hastaya karşı olumlu tutum içinde oldukları görülmüştür.^{13,14} Can ve ark. ($85,09 \pm 9,53$) ile Biri-moğlu Okuyan ve Karasu'nun ($89,11 \pm 11,36$) çalışmalarının sonuçları da çalışmamızla benzer bir sonuca varmış ve sağlık çalışanlarının yaşlıya olumlu yönde bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir.^{15,16} Her ne kadar bu çalışma sonuçları yaşlı hastaya tutumun olumlu yönde olduğunu göstermiş olsa da literatür incelendiğinde, bakım hizmetinin sunulduğu sağlık alanlarında yaşlı bireylerin bakımlarının zor olduğunu ileri süren çalışma sonuçlarına rastlamak da mümkündür.^{17,18} Higgins ve ark. çalışmaları sonucunda sağlık çalışanlarının yaşlıların kronik sorunları ile uğraşmak yerine, daha genç hastalar ile çalışmayı tercih ettikleri

TABLO 1: Hemşirelerin sosyodemografik özelliklerine göre YATÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=103).

Sosyodemografik özellikler	n	Yaşının yaşama sınırlama X±SS p değeri	Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık X±SS p değeri	Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık X±SS p değeri	YATÖ X±SS p değeri
Cinsiyet					
Kadın	66	38,87±3,73	33,00±4,80	20,00±4,43	91,87±9,32
Erkek	37	36,86±4,83	31,48±5,14	18,62±3,40	86,97±11,27
Eğitim durumu					
Sağlık meslek lise	18	39,50±4,25	28,88±5,70	19,61±4,39	88,00±11,25
Ön lisans	18	37,05±4,81	33,38±3,63	18,72±4,73	89,16±10,27
Lisans	58	38,06±3,79	33,12±4,73	19,65±3,94	90,84±9,47
Yüksek lisans	9	38,22±4,79	33,44±4,39	19,88±4,04	91,55±11,91
Medeni durum					
Evli	42	38,30±3,68	32,71±4,46	19,54±3,33	90,57±8,27
Bekâr	61	38,04±4,62	32,27±5,29	19,47±4,62	89,90±11,20
Doğum yeri					
İl	70	37,61±4,44	32,28±5,20	19,31±4,33	89,32±10,57
İlçe	22	39,95±3,30	33,22±4,41	19,81±4,06	93,00±8,71
Köy	11	38,00±3,94	32,00±4,62	20,09±2,94	90,09±8,92
En uzun süre yaşanılan yer					
İl	84	38,21±4,17	32,91±4,82	19,59±4,31	90,72±10,05
İlçe	19	37,89±4,66	30,42±5,15	19,10±3,22	87,42±9,97
Aile tipi					
Çekirdek aile	91	37,91±4,21	32,34±5,09	19,46±3,96	89,71±10,05
Geniş aile	12	40,00±4,19	33,33±3,84	19,83±5,40	93,16±10,13
Anne eğitim durumu					
Okuryazar değil	16	38,06±4,99	31,37±4,80	18,25±3,71	87,68±9,83
İlkokul	47	38,38±3,92	32,40±5,13	19,89±3,54	90,68±9,12
Ortaokul	18	37,55±5,23	33,61±5,50	19,22±4,58	90,38±11,84
Lise	16	38,06±3,56	32,81±4,23	19,56±5,94	90,43±11,81
Üniversite	6	38,66±4,22	31,33±4,76	20,50±2,42	90,50±9,79
Baba eğitim durumu					
İlkokul	37	38,51±4,31	32,18±4,88	19,02±3,16	89,72±8,92
Ortaokul	26	38,50±4,31	33,76±4,22	20,19±4,78	92,46±10,21
Lise	25	37,28±4,78	32,16±5,58	19,24±4,87	88,68±11,33
Üniversite	15	38,13±3,73	31,33±5,24	19,93±3,88	89,40±10,62
Anne mesleği					
Ev hanımı	90	38,04±4,34	32,25±5,12	19,38±4,13	89,68±10,16
İşçi	6	39,16±3,37	32,33±2,65	19,83±1,32	91,33±3,07
Emekli	4	37,00±2,70	34,25±2,98	19,50±1,73	90,75±6,39
Serbest Meslek	3	41,00±4,58	36,33±4,72	22,33±9,29	99,66±18,58
Baba mesleği					
İşçi	18	38,61±3,58	34,27±3,90	18,94±4,16	91,83±9,12
Memur	15	37,86±4,99	31,20±7,36	20,53±4,80	89,60±13,03
Emekli	41	37,36±4,22	32,26±4,72	18,39±3,74	88,02±8,98
Serbest Meslek	29	39,13±4,23	32,24±4,27	20,89±3,92	92,27±10,27
Yaşlı bireyle aynı evde yaşama durumu					
Evet	50	38,26±4,34	32,98±4,50	19,24±3,91	90,48±9,45
Hayır	53	38,05±4,19	31,96±5,34	19,75±4,34	89,77±10,71
Büyükarne/büyükbabanın yaşadığı yer					
Kendi evlerinde	35	38,34±3,95	31,65±5,67	19,17±4,60	89,17±10,75
Ailem ile birlikte	16	38,43±4,11	33,00±5,53	19,18±3,98	90,87±10,05
Birinci derece yakınla birlikte	21	37,61±5,31	33,09±3,41	20,19±4,88	91,09±11,46
Kendi ailen ile birlikte Anne/babanızla yaşama isteme durumu					
Evet	55	37,94±4,39	32,05±4,64	18,69±4,26	88,69±10,47
Hayır	48	38,39±4,11	32,91±5,31	20,43±3,79	91,75±9,44
Kendi ailen ile birlikte Hasta olduğunuzda, isteme nedeni					
Evet	15	38,53±3,50	31,73±5,22	19,80±4,64	90,06±10,94
Hayır	40	37,72±4,70	32,17±4,46	18,27±4,10	88,22±10,37
Yaş	103	38,13±3,73	32,25±5,12	19,38±4,13	89,68±10,16

*Bağımsız iki örneklem t-testi; **Tek yönlü varyans analizi; ***Mann-Whitney U; ****Kruskal-Wallis H testi; *****Spearman Korelasyonu; YATÖ: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği; SS: Standart sapma.

TABLO 2: Hemşirelerin YATÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının dağılımı (n=103).

YATÖ/alt boyutları	Alınabilecek minimum ve maksimum değerler	Alınan minimum ve maksimum değerler	$\bar{X} \pm SS$	Cronbach alfa
Yaşının yaşama sınırını sınırlama	9-45	27-45	38,15 $\pm$ 4,24	0,665
Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık	8-40	18-40	32,45 $\pm$ 4,95	0,799
Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık	6-30	12-30	19,50 $\pm$ 4,11	0,593
YATÖ toplam puan	23-115	68-115	90,11 $\pm$ 10,07	0,804

YATÖ: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği; SS: Standart sapma.

yönünde görüş bildirmişlerdir.¹⁹ Yaşlıya yönelik görüş bildiren çalışmaların yapıldığı ülkeler incelendiğinde, olumlu sonuca sahip çalışmaların çoğunlukla Türkiye’de yapılmış olduğu dikkat çekmektedir.^{12,20-23} Çalışmaların farklı ülkelerde yapılmış olması katılımcılarında farklı kültürel değerlere sahip olduklarını gösterir düşüncesi ile durumu inceleyecek olursak yaşlıya pozitif bakış açısının öne çıkmasının nedeninin büyük oranda çalışmanın örnekleminde bulunan katılımcılar arasındaki kültürel farklılık olabileceği düşünülmüştür. Türk milletinin geleneksel değerleri ve sosyokültürel yetiştirilme tarzı ile bu farklılığın açıklanabileceği düşünülmüştür.

Çalışma verileri incelendiğinde, katılımcıların sorulan “yaşlılarınızın sizinle birlikte yaşamasını ister misiniz?” sorusuna çoğunluğunun evet cevabını vermiş oldukları görülmüştür. Bu soruya katılımcıların neden evet dediği incelendiğinde, çoğunluğun “ebeveynlerinin kendilerine ihtiyaçları olabileceği” şeklinde açıklamışlardır. İşcan Ayyıldız ve Evcimen ile Çilingir ve ark. çalışmalarında bizim çalışma sonucumuza benzer bir sonuç elde ederek anne-babasıyla daha kolay ilgilenebilmek için katılımcıların çoğunun onlarla birlikte yaşamak istedikleri tespitinde bulunmuşlar.^{23,24} Altay ve Aydın’a göre toplumların sosyokültürel yapıları ve geleneksel bakış açıları, yaşlıya karşı tutum ve davranışların oluşmasında rol oynayan tutum ve davranışları büyük ölçüde belirlemektedir.²⁵ Çalışmamızda katılımcıların tamamı Türk’tür. Türklerde, ana ve babaya duyulan içten sevgi, beraberinde saygı, hürmet, bağlılık şeklinde gözlenen geleneksel değerlerdendir.²⁶ Erişkin çocuklar, ister ana babalarıyla aynı evde birlikte yaşıyor olsunlar, ister evlenmiş ve ayrı evlere çıkmış bulunsunlar, her zaman, her durumda ve her biçimde anne ve babalarına maddi manevi olarak “yardım ve

hizmet ederek” onlara destek olurlar. Özellikle yaşlılık günlerinde bakıp gözeterek, koruyup kollayarak, hastalıklarında ve her ihtiyaç duyduklarında yanlarına koşarak onların güvencesi olurlar.²⁷ Sülüker ve Türkoğlu çalışmalarında da yer alan hemşirelerin yaşlı bireye karşı pozitif bakış açısına sahip oldukları sonucuna ulaşmaları üzerine bu sonucun geleneksel değerlerimizle büyük oranda ilişkili olabileceği çıkarımında bulunarak geleneksel aile yapımızda, erişkin çocuklar; anne ve babasına ölünceye kadar bakma, iletişim ve etkileşimi sürdürme, yalnız bırakmama çabasıdır yorumunda bulunmuşlardır.¹⁴ Bu tespitin çalışma sonuçlarımızla örtüşmekte olduğu görülmektedir. Sunulan bilgilerden ve elde edilen verilerden yola çıkarak Türk toplumunun sosyokültürel olarak büyükleriyle birlikte yaşamaya olumlu bakan bir millet olarak ifade edilebileceğini düşünmekteyiz.

Yine çalışmamızda kadın hemşirelerin erkek hemşirelere oranla YATÖ toplam puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadınların puanlarının yüksek olmasını Türk gelenek ve göreneklerine göre kadına toplumsal açıdan yüklenen bakım görevine ve annelik içgüdülerine bağlanabileceğini düşünmekteyiz. Literatürde çalışma sonucumuzun aksine erkeklerin YATÖ puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna varan çalışmalarda mevcuttur.^{23,24,28} İşcan Ayyıldız ve Evcimen yaşlı bakım öğrencilerinin yaşlı hasta ayrımcılığına yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmalarında, erkek öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalamasının (74,52 $\pm$ 4,37), kadın öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalamasından (70,15 $\pm$ 5,06) daha yüksek olduğunu tespit etmişler.²³ Çilingir ve ark.nın hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise erkekler (87,30 $\pm$ 4,90) ve kızların toplam YATÖ puan ortala-

maları (87,20±4,50) benzer çıkmakla birlikte erkeklerin puan ortalamaları kızların puan ortalamalarından çok az yüksek olarak tespit edilmiştir.²⁴

Çalışmamızda katılımcıların yaş ortalamasına bakıldığında genç oldukları dikkati çekmekte olup, yaşlı ayrımcılığı puanlarının olumlu yönde yüksek olduğu görülmüştür. Yaşlıya doğrudan hizmet veren veya verecek olan profesyonellerin ve kurumların mevcut tutumlarının ne yönde olduğunun belirlenmesi, yaşlı nüfusu hızla artan gelişmekte olan ülkelerde çıkacak sorunlara karşı tedbirlerin alınabilmesi, etkin müdahalelerde bulunulması açısından oldukça önemlidir. Yaşlı ayrımcılığının, yaşlıların fiziksel olarak bağımlılık ve kayıplarının yönetimi, yaşlıların nasıl yaşaması gerektiği ile ilgili yanlış düşüncelere ve hatalı planlamalara yol açtığı bilinmektedir.²⁹ Bu nedenle sağlık profesyonellerinin yaşlı bireylere yönelik olumsuz ön yargı, inanç, değer ve tutumları, yaşlı bireylere verilen bakımın kalitesini etkilemektedir.³⁰ Sonuç olarak, bu durum profesyonellerin yaşlıya yönelik olumsuz ön yargıları nedeni ile yaşlı bireylerin gençlere göre daha düşük kalitede bakım almalarına neden olabilmektedir.²⁷ Çalışma sonuçlarımızla örtüşmemekle birlikte McGlane ve Fitzgerald yaptıkları çalışmada, yaşlı ayrımcılığının genç yaştaki bireylerin yaşlıları kendilerinden farklı görmelelerine yol açtığını ve bu durumun sonucu olarak yaşlıların insan olduklarının unutularak, yaşlanmaya karşı duydukları korku ve dehşetin arttığı sonucuna varmışlar.³¹

Çalışma sonuçlarımıza göre yaşamlarının uzun bir bölümünü ilde yaşayan hemşirelerin ilçede yaşayanlara göre yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca kendi ebeveynleriyle yaşamak istemediğini belirten hemşirelerin yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalaması ebeveynleri ile yaşamak istediklerini belirten hemşirelerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaşlı bireye olumlu bakış açısı ile birlikte yaşamak isteginin birbirini destekler düşünceler olduğu söylenebilir. Bu iki benzer sonucun oluşmasında katılımcıların deneyimlerinin ön plana çıktığı düşünülebilir. Yine çalışmamızda yaşlı bireyle aynı evi paylaşmayan hemşirelerin çoğunlukla gelecekte yaşlı bireylerle birlikte yaşamak istediklerini belirtmesi, geçmişte yaşlı büyüklerle yaşayan hemşireler ile yaşlı

büyüklerle yaşamayanların tercihleri arasında fark olduğu görülmektedir. Bu durum da yaşlı bireyle daha önce yaşamış bireylerin deneyimlediği olumlu ya da olumsuz tecrübelerin sonuçta etkili olduğu düşünülmektedir.

YBÜ’de çalışan hemşirelerle gerçekleştirilen bu çalışmanın sonucu olarak yaşlıya yönelik hemşirelerin olumlu yaklaşmasının nedenlerini belirleyecek daha detaylı çalışmaların yapılmasının gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü sağlık hizmetinin yoğun bir şekilde sunulduğu alanlarda farklı sebeplerden dolayı yaşlı ayrımcılığı yapılabileceğine yönelik görüş bildiren çalışmalar literatürde mevcuttur. Özşaker ve ark. cerrahi hemşirelerinin katıldığı yaşlı hasta bakımına yönelik yaptıkları çalışmada, cerrahi hemşirelerinin iş yoğunluğunun fazla olması nedeni ile hemşirelerin yaşlı hastaya yönelik olumsuz tutum oluşturabileceğini vurgulamışlar. Çalışmalarının sonucu olarak iş yükünün hafifletilmesi durumunda, hemşirelerin yaşlı hastaya karşı olumsuz davranışlarının ortadan kalkacağını ve yaşlılara sunulan hizmetin kalitesinin artacağını ifade etmişlerdir.³² Arun ve Pamuk sağlık çalışanlarının yaşlı ayrımcılığı nedenlerini araştırdıkları çalışmalarında, haftalık yasal süreden daha uzun çalışma süresi olan sağlık çalışanlarının 3 kat daha fazla ayrımcı tutuma sahip olduklarını tespit etmiştir.³³ Berkman’da Denizli ili genelinde yaşlı bakımına yönelik yaptığı çalışma sonucunda benzer bir tespitte bulunarak, ağır çalışma koşulları ve çalışan sayısının yetersiz olması vb. nedenlerle yaşlı hastaların bakım sürecinde sağlık çalışanlarının zorluk yaşamalarına paralel olarak yaşlılara sunulan bakımın kalitesinin düştüğüne dikkat çekmiştir.³⁴

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın tek merkezde yapılmış olması, elde edilen verilerin sadece uygulamanın yapıldığı kurum için geçerli olduğu anlamına gelmektedir ki bu durum sonuçların genellemesini engellemektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, çalışmaya katılan erişkin yoğun bakım hemşirelerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Kadın hemşirelerin erkek hemşirelere göre daha yüksek YATÖ

toplam puanına sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda katılımcıların anne babaları ile birlikte yaşamaya onların kendilerine ihtiyaçları olabileceği için sıcak baktıkları tespit edilmiştir.

Yaşlıya doğrudan hizmet veren mesleklerde ve kurumlarda çalışanların mevcut tutumlarının ve bakış açılarının ne yönde olduğunun belirlenerek eksikliklerin tespit edilmesi çok önemlidir. Özellikle göreve yeni başlayacak hemşire ve diğer sağlık çalışanlarının yaşlı bireye bakış açılarının kurumsal düzeyde göreve başlamadan değerlendirilerek görevlendirilmelerin yapılmasının, eksiklik olduğu düşünülen noktalarda sağlık çalışanlarının desteklenmesi için düzenlenen oryantasyon programlarına yaşlı hasta ile ilgili eğitimler eklenerek yaşlı hastaya bakış açılarının olumlu yönde değişmesine yardımcı olacak yaklaşımlarda bulunulmasının mesleki gelişim ve bakım kalitesinin artması için önemli olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca YBÜ’de hastaların büyük çoğunluğunun 65 yaş üstü ve kendini ifade edemeyecek durumda olması, bu ünitelerin kapalı alanlar olması, ziyaretin kısıtlı ya da yasak olması, yoğun bakım hastalarını hemşire ve sağlık çalışanlarına daha bağımlı kılmaktadır. Yoğun bakımda çalışacak hemşire ve sağlık çalışanlarının olumsuz yaşlı ayrımcılığı yapmaması yoğun bakım-

larda sunulan bakımın daha kaliteli ve güvenli olması açısından önemlidir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Zuhul Gülsoy, Gülgün Sevimligül; **Tasarım:** Zuhul Gülsoy, Gülgün Sevimligül, Sultan Yemişen; **Denetleme/Danışmanlık:** Zuhul Gülsoy, Gülgün Sevimligül, Sultan Yemişen; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Zuhul Gülsoy, Gülgün Sevimligül, Sultan Yemişen; **Analiz ve/veya Yorum:** Gülgün Sevimligül, Zuhul Gülsoy; **Kaynak Taraması:** Zuhul Gülsoy; **Makalenin Yazımı:** Zuhul Gülsoy, Gülgün Sevimligül; **Eleştirel İnceleme:** Zuhul Gülsoy; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Zuhul Gülsoy, Gülgün Sevimligül; **Malzemeler:** Zuhul Gülsoy, Gülgün Sevimligül, Sultan Yemişen.

KAYNAKLAR

- Öz F. Yaşamın son evresi: yaşlılık psikososyal açıdan gözden geçirme [The last stage of life: elderly the review of psychosocial dimension]. Kriz Dergisi. 2002;10(2):17-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kriz/issue/41083/496517>
- Komşu UC. Yaşlılık, yaşlı nüfusun sorunları ve yetişkin eğitimi [Aging, problems of aged and adult education]. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2014;2(1):370-89. https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=32789
- Müftüler HG. Modern toplumda yaş ve yaşlı ayrımcılığı [Age and ageism in modern society]. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi. 2018;2(2):182-214. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tushad/issue/42516/449868>
- Akdemir N, Çınar Fİ, Görgülü Ü. Yaşlılığın algılanması ve yaşlı ayrımcılığı [Perception of ageing and ageism]. Türk Geriatri Dergisi. 2007;10(4):215-22. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglcfindmkaj/http://geriatri.dergisi.org/uploads/pdf/TJG_375.pdf](http://geriatri.dergisi.org/uploads/pdf/TJG_375.pdf)
- Bulut E, Çilingir D. Yaşlı ayrımcı ve hemşirelik bakımına yansımaları [Ageism and its implications for nursing care]. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2016;15(5):446-50. <https://web.p.ebscohost.com/abstract?site=ehost&scope=site&jml=1303734X&AN=118158239&h=V7818mOubDek%2fXjarcbQBhN9S3VfnVXj5wkdQYy513SFxt6pBaI8UCzelFc3A4UBBUuMv32PduyUAeM9gQ%3d%3d&cri=f&resultLocal=ErrCriNoResults&resultNs=Ehost&crihashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jml%3d1303734X%26AN%3d118158239>
- Kaçan H, Dibekli E, Akkan K. Toplumda yaşayan bireylerin yaşlı ayrımcılığı tutum düzeylerinin incelenmesi [The evaluation of ageism attitude levels of individuals in society]. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 2018;11(2):8-15. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglcfindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/610584](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/610584)
- Lewis TT, Barnes LL, Bienias JL, Lackland DT, Evans DA, Mendes de Leon CF. Perceived discrimination and blood pressure in older African American and white adults. J Gerontol A Biol Sci Med Sci. 2009;64(9):1002-8. PMID: 19429703; PMCID: PMC2720886.
- Westerhof GJ, Barrett AE. Age identity and subjective well-being: a comparison of the United States and Germany. J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci. 2005;60(3):S129-36. PMID: 15860789.
- Yelden Ş. Türkiye’de sağlık ve yaşlı bakım alanında yaşlılığa ilişkin ayrımcı tutumların değerlendirilmesi [Assessment of discriminatory attitudes concerning old age on elderly care and healthcare field in Turkey]. Aydın Sağlık Dergisi. 2020;6(1):1-12. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglcfindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/945350](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/945350)
- Kılıç S. Örnek büyüklüğü, güç kavramları ve örnek büyüklüğü hesaplaması [Sample size, power concepts and sample size calculation]. Journal of Mood Disorders. 2012;2(3):140-2. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/moodis/article/128333>

11. Vefikuluçay Yılmaz D, Terzioğlu F. Üniversite öğrencilerinde yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik değerlendirilmesi [Development and psychometric evaluation of ageism attitude scale among the university students]. *Turkish Journal of Geriatrics*. 2011;14(3):259-68. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/http://geriatri.dergisi.org/uploads/pdf/pdf_TJG_594.pdf
12. Naldan ME, Kara D, Soyalt C, Gürol A. Yoğun bakım ünitelerinde çalışan sağlık personelinin yaşlılara ilişkin ayrımcı tutumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of healthcare workers at intensive care units towards aging]. *Bakırköy Tıp Dergisi*. 2018;14:8-16. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://cms.bakirkoymedj.org/Uploads/Article_20001/BTD-14-8-En.pdf
13. Aydemir A. Hemşirelerin profesyonel değer algısının yaşlı ayrımcılığı tutumu üzerine etkisi [The effect of nurses' perception of professional values on their ageism attitudes]. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*. 2022;4(1):183-9. https://journals.iku.edu.tr/sybd/index.php/sybd/article/view/240/179
14. Sülüker K, Türkoğlu N. Birinci ve ikinci basamakta çalışan hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının karşılaştırılması [Comparison of attitudes of nurses working in primary and secondary care towards ageism]. *Turkish Journal of Science and Health*. 2021;2(1):166-75. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tfsd/issue/60096/841488
15. Can R, Tambağ H, Doğru Hüzmele E, Duman F. Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları: Bir üniversite örneği [Attitudes of students towards ageism: an example of university]. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;6(1):68-76. https://dergipark.org.tr/tr/pub/adiyaman saglik/issue/53800/669761
16. Birimoğlu Okuyan C, Karasu F. Yaşlı bakım personelinin yaşlılara karşı tutumlarının belirlenmesi: bakım sorunları ve müdahale önerileri [Determination of elderly care personnel attitudes towards the older adults: care problems and intervention suggestions]. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;6(1):77-83. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036022
17. Albayrak S, Aşık E. Hasta ve Yaşlı Alanı Hasta ve Yaşlı Psikolojisi. 1. Baskı. Ankara: Vize Yayınları; 2014.
18. Uysal N, Ünal Toprak F, Koç A. Working with older people: A qualitative study of X and Y generation Nurses' perceptions. *J Contemp Med*. 2021;11(6):853-8. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1457312
19. Higgins I, Van Der Riet P, Slater L, Peek C. The negative attitudes of nurses towards older patients in the acute hospital setting: a qualitative descriptive study. *Contemp Nurse*. 2007;26(2):225-37. PMID: 18041974.
20. Kışal A, Okan F. Tokat ilinde aile sağlığı merkezi sağlık çalışanlarının yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları [Attitudes of health care workers working at family health centers in tokat towards ageism]. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*. 2018;22(4):202-12. https://www.turkailehekderg.org/jvi.aspx?un=TAHD-86173&volume=22&issue=4
21. Pehlivan S, Vatansever N. Hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumları ve etkileyen faktörler [Attitudes of nurses towards the elderly and affecting factors]. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2019;45(1):47-53. https://dergipark.org.tr/tr/pub/utfd/issue/43858/468622
22. Dinçer Y, Usta E, Bulduk S. Üniversite öğrencileri gözyle yaşlılık nasıl algılanıyor? [How is old age perceived from the perspective of university students?]. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*. 2016;(9):26-38. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/221072
23. Işcan Ayyıldız N, Evcimen H. Yaşlı bakım programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi [Determination of the attitudes of the elderly care program students to their old discrimination]. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*. 2018;6(2):14-24. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/596650
24. Çilingir D, Bulut E, Hindistan S. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları [Attitudes of nursing students towards ageism]. *DEUHFED*. 2017;10(3):137-43. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/752948
25. Altay B, Aydın T. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of the attitudes of nursing students towards ageism]. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2015;12(1):11-8. https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/176227/hemşirelik-ogrencilerinin-yasli-ayrimciligina-iliskin-tutumlarinin-degerlendirilmesi
26. Tuna ST. Türklerde milli değerlerden birisi: ana-baba sevgisi [One of the national values of Turks: love for mother and father]. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*. 2018;(1):137-48. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/463579
27. Çelik AÇ. Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2016.
28. Zaybak A, Güneş Ü, Özdemir H, Baran L. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının incelenmesi [Examining nursing students' behaviors related to elderly discrimination]. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2017;33(1):1-12. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/825036
29. Clark A. Ageism and Age Discrimination in Social Care in the United Kingdom. London: Centre for Policy on Ageing; 2009. Baskı sayısı eklenmelidir.
30. Ünal D, Soyuer F, Elmalı F. Geriatri merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi [Evaluation of the attitudes of the geriatric care center workers towards elderly patients]. *Kafkas J Med Sci*. 2012;2(3):115-20. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/423499
31. McGlane E, Fitzgerald F. Perceptions of Ageism in Health and Social Services in Ireland. 1st ed. Dublin: National Council on Ageing and Older People; 2005.
32. Özşaker E, Kandaş F, Aslan A. Cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımına ilişkin duyguları, davranışları ve karşılaştıkları güçlükler: tanımlayıcı çalışma [Surgery nurses' emotions, behaviors and difficulties they encountered related to elderly patient care: descriptive study]. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*. 2021;13(4):769-77. https://www.turkiyeklinikleri.com/article/en-cerrahi-hemşirelerinin-yasli-hasta-bakimina-iliskin-duygulari-davranislari-ve-karsilastiklari-guclukler-tanimlayici-calisma-93366.html
33. Arun Ö, Pamuk D. Kurumsal bakım sektöründe ageism: Yaşlı bakım personelinin yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin ayrımcı tutumlarının nedenleri ve müdahale önerileri [Ageism in institutional care: causes of the discriminatory attitudes of older care staffs towards ageing and old age and intervention strategies]. *Mediterranean Journal of Humanities*. 2014;2:19-33. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fdergipark.org.tr%2Fen%2Fdownload%2Farticle-file%2F3708118&chunk=true&pdfilename=Kurumsal%20Bak_m%20Sekt_r%20nde%20Ageism:%20Ya_l_%20Bak_m%20Personelinin%20Ya_lan_ma%20ve%20Ya_l_ila_a%20_li_kin%20Ayr_mc_%20Tutumlar_n%20Nedenleri%20ve%20M_dahale%20_nerileri%201431996]-3708118.pdf
34. Berkman K. Yaşlı bakım hizmetlerinin bakım hizmeti çalışanları ve yaşlı bireyler bakış açısıyla değerlendirilmesi: Denizli ili alan çalışması [Evaluation of elderly care services from care services workers and elderly people: Denizli province field study]. *The Journal of International Social Research*. 2019;12(65):978-93. https://www.researchgate.net/publication/335502736_YASLI_BAKIM_HIZMETLERININ_BAKIM_HIZMETI_CALISANLARI_VE_YASLI_BIREYLER_BAKIS_ACISIYLA_DEGERLENDIRILMESI_DENIZLILILIALANCALISMASI-EVALUATION_OF_ELDERLY_CARE_SERVICES_FROM_CARE_EMPLOYEES_AND_ELDERLY_